

Novoteks

GLASILO DELAVSKEGA SVETA

LETO V. ★ 1964 ★ ŠT. 2

NOVOTEKS
glasilo delavskega sveta
Tekstilne tovarne
NOVOTEKS
Novo mesto

1964
Letnik V.
Št. 2 (41)
Februar

Izdaja:
delavski svet

Ureja:
uredniški odbor

Odgovorni urednik:
Samo Medic

Naslov uredništva:
Novoteks, Novo mesto
Foersterjeva 10
telefon 21-030

Zunanja oprema:
Bojan Brovet

Tisk naslovne strani
in vezava
Valvasorjeva tiskarna
in knjigovoznica
Videm-Krško

Naklada:
870 izvodov

VSEBINA:

- Ob dnevu žena
- Iz zasedanj samoupravnih organov
- Bolezenski izostanki v mesecu januarju 1964
- Nesreče pri delu in na poti na delo v mesecu januarju in v prvi polovici februarja 1964
- Kako smo izdelovali partop
- Ali poznamo tkanine?
- Rekonstrukcija kotlovnice
- Vnetje želodca
- Potovanje v Sofijo in Carigrad
- Naša kronika

OB DNEVU ŽENA

Leto je naokoli in spet je tu 8. marec, dan žena. To je dan, ki je posvečen spomenu na pretekle težke dni ter borbo in zmago žena, ki so se borile in se še borijo za lastno osvoboditev.

Ne smemo pa omejiti to politično in družbeno manifestacijo na en sam dan, ker bi s tem zanemarili ves trud in napore žena doma in v svetu pri ustvarjanju boljših pogojev novim rodovom.

Letošnje praznovanje 8. marca naj bi bilo družbeno-političnega značaja. Pokazati mora vlogo ženske kot proizvajalke in upravljalke ter poudariti njeno polno veljavnost v graditvi socializma. Vendar bo treba še marsikaj storiti, da se bodo žene res vključile v družbeno in politično življenje.

Posvetiti bo treba še več skrbi vključevanju žensk v delovni proces, določevanju novih delovnih mest in strokovnemu izpopolnjevanju ter razvijati službe za razbremenitev zaposlene žene. Še posebej pa bo treba posvetiti vso pozornost varstvu in vzgoji otrok. Poskrbeti bo tudi treba, da bodo sklepi in predlogi glede varstva otrok pri nas končno tudi izvršeni. Saj vemo, da se ta pereči problem obravnava že vrsto let in se še ni premaknil z mrtve točke. Prav tako je tudi z ustanavljanjem raznih servisov.

Napačno bi bilo trditi, da so si žene z borbo že priborile vse pravice, ter da so z njenega gledišča povsod uveljavljena vsa socialistična načela.

V večini primerov žena ni v zavidljivem položaju. Žena kot delavka doprinaša na svojem delovnem mestu po svoji sposobnosti svoj delež pri izvršitvi plana. Žena kot mati je glavni vzgojitelj svojih otrok. Tudi žena kot zakonska družica ima svoje dolžnosti. Ker so vse te funkcije združene v eni sami osebi, je vloga žene nadvse važna in težka.

Žena si je danes priborila pravico, da se vključuje v organe delavskega in družbenega upravljanja ter da njene probleme obravnavajo kot občedružbene probleme.

O vsem tem bomo morali več razmišljati in ukrepati tudi v našem podjetju. Res je, da je delo žene - matere osredotočeno predvsem na njeno družino, toda dovolj je oblik in načinov, da se jo vključi tudi v reševanje naše splošne družbene problematike.

V imenu uredniškega odbora in vseh ostalih političnih organizacij čestitamo našim ženam ob njihovem prazniku.

IZ ZASEDANJ SAMOUPRAVNIH ORGANOV

V zadnjem mesecu je imel upravni odbor podjetja 2 seji pa tudi delavski svet je zasedal dvakrat.

Na predzadnji seji je delavski svet razpravljajal o udeležbi na sejah in zasedanjih samoupravnih organov. Večkrat se namreč zgodi, da je udeležba zlasti na zasedanjih zelo slaba.

Iz pregleda udeležbe na sejah in zasedanjih je razvidno, da je nekaj takih članov samoupravnih organov, ki se sej zelo neredno udeležujejo. Včasih je njih odsotnost upravičena zaradi dela v popoldanski izmeni, vendar bi često lahko zamenjali delo v izmeni. Večkrat je tudi upravičenost odsotnosti zelo dvomljiva.

Na drugi strani pa imamo nekaj članov, ki se sej zelo redno udeležujejo, ker se zavedajo svoje odgovornosti pred kolektivom. Tako n. pr. članici Marija Ponikvar in Zofka Grahek nista manjkali niti na enem zasedanju delavskega sveta.

Zato je delavski svet sklenil, da bo vsak samoupravni organ, ki je sejo sklical, na vsaki seji obravnaval upravičenost odsotnosti posameznih članov. Kdor bo odsoten brez upravičenega razloga, bo njegovo ime objavljeno v glasilu delavskega sveta. Če pa bo kdo neupravičeno odsoten trikrat, bo delavski svet razpravljajal o njegovem odpoklicu.

Na tem zasedanju je delavski svet razpravljajal o rednih letnih in kontinuiranih inventurah ter na predlog upravnega odbora, ki je o inventurah predhodno razpravljajal, sprejel sklep, da vse viške in upravičene manjke preknjiži na izredne dohodke in izredne izdatke. Za neupravičene manjke pa so bile obremenjene odgovorne osebe. Ker je delavski svet menil, da zadeva okrog ugotovljenih manjkov v skladišču menze obrata II ni dovolj jasna, je imenoval posebno komisijo, ki je zadevo ponovno pregledala.

Sprejet je bil tudi popravek pravilnika o delitvi čistega dohodka za trgovske zastopnike, ki ga je predlagal upravni odbor in sicer tako, da znaša gibljivi del njihovih osebnih dohodkov od 1.1.1964 0,5 % od izvršenega prometa.

Prav tako je bil popravljen normativ kvalitete izdelkov za spomladansko sezono, tako da je sedaj normativ

za predilnico česane preje 0,42 %, za tkalnico 1,26 % in za apreturo 0,45 %. Normativ za predilnico mikane preje pa ostane neizpremenjen.

Na predlog upravnega odbora je delavski svet ustanovil novo vodilno delovno mesto "vodja plansko-analitske službe" z oceno 200 - 260 točk.

Ker so stroški za prevoze v zadnjem času narastli, je bilo povišano tudi povračilo stroškov za službene vožnje s privatnimi avtomobili. Tako se bo od 1. marca 1964 dalje plačevalo za prevoženi kilometer z avtomobilom do 800 ccm 40 din, za avtomobile od 800 do 1200 ccm 45 din in za avtomobile nad 1200 ccm 50 din.

Ker predstavlja predilnica česane preje in priprava tkalnice ozko grlo proizvodnje, je bil sprejet sklep, da ta v letu 1964 stalno dela v 3 izmenah.

Na zadnjem zasedanju delavskega sveta sta direktor in vodja finančnega sektorja podala poslovno poročilo o delu in stanju podjetja, prodajalne in menze v letu 1963.

Na predlog upravnega odbora je delavski svet potrdil zaključne račune podjetja, prodajalne in menze brez popravkov.

Inšpekcija za delo je v podjetju izvršila reden pregled ter ugotovila nekaj pomanjkljivosti. O teh je razpravljal že upravni odbor, zato je delavski svet sprejel sklep, da se vse pomanjkljivosti v predpisanih rokih odpravijo.

Upravni odbor je na svojih sejah obravnaval iste zadeve kot delavski svet. Poleg tega je razpravljal tudi o perspektivnem planu kadrov. Plan kadrov bo skupno s perspektivnim planom razvoja podjetja predložen v obravnavo in potrditev delavskemu svetu.

Nadalje je upravni odbor sklenil, da štipendiramo 1 študenta na ekonomski fakulteti in 1 dijaka na strojnem oddelku TSŠ. Za štipendiranje ostalih razpisanih štipendij se upravni odbor še ni odločil, ker še ni prispele dovolj prošenj.

Štipendistom so bile od 1.1.1964 povišane štipendije in znašajo sedaj za dijake srednjih šol 12.000 din, in za študente višjih in visokih šol 14.000 din mesečno.

Jože Udovič

BOLEZENSKI IZOSTANKI V MESECU JANUARJU 1964

Naslednja tabela bo prikazala bolezenske izostanke za mesec januar 1964 v primerjavi z mesecem januarjem 1963.

Oddelki	Januar 1963				Januar 1964			
	Štev. vseh boln. dni	% na del. dni	Štev. boln. dni brez porod. in nege druž. čl.	% na delov. dni	Štev. vseh boln. dni	% na delov. dni	Štev. boln. dni brez porod.	% na delov. dni
Uprava	62	3,14	35	1,77	157	6,92	130	5,73
Tkalnica	509	7,30	281	4,03	631	8,20	471	6,12
Predil.	91	4,21	91	4,21	190	8,90	136	6,37
Apret.	136	5,59	109	4,48	202	7,19	175	6,23
Zun. obr.	38	2,75	38	2,75	81	5,88	81	5,88
Metlika	189	3,19	108	1,82	412	7,87	178	3,16
Skupaj	1025	4,92	662	3,18	1673	7,61	1171	5,34

Iz tabele je razvidno, da so se bolezenski izostanki v januarju 1964 v primerjavi z januarjem 1963 občutno dvignili, in to od 3,18 % v januarju 1963 na 5,34 % v januarju 1964. Največ bolezenskih izostankov je bilo v obratu predilnice mikane preje (6,37 %), sledi apretura (6,23 %), tkalnica (6,12 %), zunanji obrati (5,88 %), uprava (5,73 %) ter predilnica česane preje Metlika (3,16 %).

Največ bolezenskih izostankov je bilo zaradi;

- nege družinskega člana 146 dni,
- nesreč izven dela 129 dni,
- gripe 106 dni,
- revmatizma 94 dni,
- angine 75 dni,
- nesreč pri delu 62 dni itd.

Poglejmo si še, kakšno je bilo stanje bolezenskih izostankov po obratih v celem letu 1963 v primerjavi z letom 1962.

Oddelki	1962				1963			
	Štev. vseh boln. dni	% na del. dni	Štev. boln. dni brez porod. dop. in nege druž. članov	% na delov. dni	Štev. vseh boln. dni	% na delov. dni	Štev. boln. dni brez porod. dopusta	% na delov. dni
Uprava	1000	4,58	500	2,29	1267	5,19	1113	4,54
Tkaln.	6160	8,76	3410	4,85	7063	8,08	4611	5,28
Predil.	2011	8,78	1431	6,22	1280	5,21	1117	4,55
Apret.	2330	8,28	1532	5,42	2296	7,50	1706	5,57
Zun.obr.	777	4,41	689	3,89	537	3,38	537	3,38
Metlika	4165	6,-	2508	3,61	3425	5,17	2337	3,53
Skupaj	16.443	7,14	10.070	4,37	15.868	6,37	11.421	4,58

Če primerjamo izpad delovnih dni zaradi bolniških izostankov in porodniških dopustov v letu 1963 z letom 1962, vidimo, da je izpad delovnih dni v letu 1963 nekoliko nižji, in sicer 15.868 dni, medtem ko je bilo v letu 1962 16.443 dni bolniških izostankov, čeprav se je stalež zaposlenih v letu 1963 povečal za okoli 8 %. Ta razlika je nastala zaradi tega, ker se je stalež porodniških izostankov v letu 1963 precej znižal. Vendar pa se je bolniški stalež, če odštejemo porodniške izostanke, v breme podjetja v letu 1963 nekoliko zvišal, kar znese 11.421 dni ali 4,58 % v primeri z letom 1962, ko je bilo 10.070 dni izostankov ali 4,37 %. To zvišanje v letu 1963 je nastalo predvsem zaradi tega, ker se bolezenski izostanki zaradi nege družinskega člana v letu 1963 štejejo v breme podjetja in ne več v breme socialnega zavarovanja kakor v letu 1962.

V letu 1963 je bilo v ambulanti podjetja izvršenih 1545 zdravniških pregledov. Tu pa niso všteti pregledi, ki so bili izvršeni v obratu II v Metliki, kar pomeni, da je bil vsak, ki je zaposlen v obratu v Novem mestu, 2,6-krat na prvem zdravniškem pregledu. Drugih zdravniških pregledov pa je bilo znatno več, in to 2568.

Iz statistike je razvidno, da je bilo v prvem polletju 1963 veliko manj bolezenskih izostankov (4900 dni ali 4,04 %) kakor pa v drugem polletju (6521 dni ali 5,10 %). Največ izostankov je bilo v obratu apretura (5,57 %), najmanj pa v zunanjih obratih (3,38 %), kar je razvidno iz tabele.

Največ bolezenskih izostankov je bilo zaradi:

	1963	1962
1. porodniških dopustov	4447 dni	5807 dni
2. nege družinskega člana	1777 "	566 "
3. raznih ženskih boleznih	1262 "	973 "
4. nesreč izven dela	1141 "	620 "
5. angine (prehladi)	626 "	521 "
6. gripe	594 "	1380 "
7. sklepnega revmatizma	496 "	648 "
8. boleznih ledvic	484 "	564 "
9. nesreč pri delu	472 "	696 "
10. boleznih želodca	336 "	263 "

Če primerjamo bolezenske izostanke v letu 1963 z letom 1962, opazimo, da se je stalež pri nekaterih boleznih precej dvignil, pri nekaterih pa precej zmanjšal. Največji porast je razviden pri negi družinskega člana, saj se je v letu 1963 v primerjavi z letom 1962 več kot podvojil. Krivdo za takšno stanje lahko pripišemo neurejenosti življenjskih razmer zaposlenih, ni pa izključeno, da so tudi takšni primeri, ko zaposleni neopravičeno izkoriščajo bolniške dopuste zaradi nege družinskega člana.

Precejšnji problem v lanskem letu so bile nesreče izven dela. Skupno je bilo 84 nezgod izven dela s 1141 dnevi izostankov, kar znese 13,5 dni na eno nesrečo. To so nesreče, ki so se pripetile doma ob raznih priložnostnih delih, veliko pa je bilo tudi prometnih nesreč s težjimi posledicami, saj je trajalo zdravljenje tudi po več mesecev.

Razveseljivo pa je, da se je stalež bolezenskih izostankov v letu 1963 zaradi gripe v primeri z letom 1962 precej zmanjšal, in to za več kot 100 %. V začetku leta 1963 je bilo v podjetju cepljenje proti gripi za vse člane kolektiva in ni izključeno, da je cepljenje veliko pripomoglo k tako občutnemu zmanjšanju. Vendar pa nam bo cepljenje proti gripi v začetku leta 1964 šele pokazalo, če so naše domneve upravičene.

Čeprav nesreče pri delu in na poti na delo ne predstavljajo rednega problema v podjetju, saj je znano, da spada tekstilna industrija v lažjo industrijsko panogo in je zato pogostost in resnost nesreč v primeri s težko industrijo precej manjša, jih pa je vendar vredno na tem mestu omeniti.

V lanskem letu je bilo v podjetju 43 nezgod, od tega 26 nezgod pri delu, 17 nezgod pa na poti na delo, kar znese na eno nezgodo 12 dni izostanka. Predvsem so bile to nesreče osebnega značaja, ker delavci niso upoštevali predpisov HTV zaradi naglice pri delu, ali pa niso bili poučeni, kako je treba delo opravljati. Torej bi se dalo z večjo delovno disciplino precej zmanjšati število nesreč pri delu.

Iz vsega tega je razvidno, da so v podjetju zaradi visokega staleža bolniških izostankov velike rezerve. Zato bomo morali o tem temeljito razmišljati ne samo merodajni forumi v podjetju pač pa vsi ostali člani kolektiva, ko bodo razpravljali o prehodu na 42-urni teden, kakor nam ga zagotavlja naša ustava.

Mirko Jakša

NESREČE PRI DELU IN NA POTI NA DELO

v mesecu januarja in v prvi polovici
februarja 1964.

11. januarja se je ponesrečil pri delu Angel Blatnik, zunanji delavec.

Imenovani je skladal premog v prostor, ki je za to določen. Nenadoma so se vrata zaradi velikega prepaha za njim zaprla ter ga udarila po prstu leve roke ter mu ga lažje poškodovala.

11. januarja se je ponesrečila na poti na delo Anica Novak, tkalka.

Imenovana se je peljala iz Podgore na delo s kolesom. Na poledeneli cesti pa ji je kolo spodneslo, da je padla ter si poškodovala prst na levi roki. Zaradi težje poškodbe je morala iskati zdravniško pomoč v bolnišnici.

18. januarja se je ponesrečil pri delu Franc Šorn, strojni ključavničar.

Imenovani je obdeloval del tkalskega stroja na veliki brusilni plošči. Ker je bil obdelovalni komad majhen, mu ga je spodneslo, da je udaril s prstom leve roke ob brusilno ploščo ter si ga lažje poškodoval. Ker se je na podoben način poškodovalo že več delavcev na veliki brusilni plošči, bi bilo priporočljivo, da bi manjše komade obdelovali na drugi brusilni plošči ali pa bi moral biti komad pritrjen v ročni primož.

29. januarja se je ponesrečila pri delu Cirila Rozman, delavka v obratu II v Metliki.

Imenovana je šla, da bi pomagala v nočni izmeni deliti malico. Ko je hotela odpreti vrata v kuhinjo, se je okno na vratih nenadoma zaprlo ter jo udarilo po prstu desne roke ter ji ga lažje poškodovalo.

6. februarja se je ponesrečila na poti na delo Anica Marlin, tkalka.

Imenovana je šla peš iz Dolnjih Kamenc na delo. Med potjo pa ji je na poledeneli cesti spodrsnilo, da je padla in si težje poškodovala desno roko nad zapestjem ter je morala iskati takoj zdravniško pomoč v bolnišnici.

8. februarja se je ponesrečila pri delu Justi Grden, izšivalka.

Imenovana je šla od pregledovalne mize, kjer je njeno delovno mesto, k pregledovalni napravi, da bi pomagala ravnati komade blaga. Med potjo pa ji je desna noga zaradi prirojene telesne hibe nenadoma klecnila, da je padla ter si težje poškodovala desno nogo v kolenu, tako da je morala takoj iskati zdravniško pomoč v bolnišnici.

Mirko Jakša

KAKO SMO IZDELOVALI PARTOP

Nekega nedeljskega popoldneva jeseni 1944 je prišel v našo orožarsko delavnico v Starih žagah tov. Franc Leskovšek - Luka in tov. Ambrožič - Novljan. Tov. Novljan, ki je pravkar prišel s Primorske, je povedal, da so primorski partizani v borbah za utrjene postojanke uporabljali novo orožje, ki so ga sami izdelali. To orožje, ki so ga imenovali partop, kar je okrajšava za partizanski top, je sestavljala cev italijanskega minometa s podloženo ploščo ter posebna mina, ki je imela lesen držaj, na koncu pa je bila pritrjena italijanska čelada polna eksploziva. To mino so s pomočjo vžigalne vrvice in detonatorja pognali iz cevi proti željenemu cilju. Mina je imela veliko eksplozivno moč, saj je bila polnjena z angleškim eksplozivom "plastik". S partopom so običajno streljali na kratke razdalje kar skozi okno.

Ker pa na Primorskem niso imeli primernih delavnic, partopa niso mogli izpopolniti in so streljali na zelo primitiven način. Ker so včasih dali preveč eksploziva, je večkrat razneslo cev partopa. Zaradi tega so primorski partizani imeli več žrtev. Ko je bil tov. Novljan imenovan za načelnika glavnega štaba Slovenije, je o tem novem orožju pripovedoval komandantu glavnega štaba tov. Stanetu. Ta je bil takoj zelo navdušen. Ko sta tov. Novljan in Luka prišla v Stare žage, kjer smo imeli veliko in dobro opremljeno orožarsko delavnico in sta mi povedala o partopu, načinu streljanja ter njegovem učinku, sem se za partop navdušil tudi jaz. Po krajšem posvetovanju smo sklenili, da bomo partop izpopolnili tako, da bomo z njim streljali varno, točneje in dalj kot dosedaj.

Ko sta tov. Luka in Novljan odšla, so me obstopili tovariši in jaz sem jim povedal, kakšna naloga nas čaka. Cel večer smo se pogovarjali samo o partopu.

Takoj naslednji dan smo se lotili dela. Izdelava oziroma izpopolnitev partopa je terjala od nas nemalo naporov. Imeli nismo potrebnega materiala, še manj pa izkušenj. Toda z neomajno voljo smo premagali tudi te težave.

Sprva so poizkusi napredovali zelo počasi in dolgo nismo dosegli željenih uspehov. Glavna ovira je bila ta, da nismo imeli osnovnih polnjenj za italijanske minomete. Ta polnjenja smo skušali nadomestiti s svojimi

polnjenji, ki smo jih izdelovali iz municije angleških avionskih strojnic. To nam pa sprva ni uspelo zaradi pomanjkanja izkušenj. Šele kasneje, ko smo dobili originalna polnjenja in jih temeljito proučili, smo uspeli tudi z lastnimi polnjenji, ki so odlično zamenjavala originalne izdelke.

Za izdelavo novega orožja se je zelo zanimal naš komandant Stane. Ko smo delali poizkuse, je najmanj dvakrat tedensko prišel v Stare žage ter opazoval naše delo. Ob neki priliki, ko je opazoval izstrelitev mine, ki je bila napolnjena z eksplozivom, je prišlo do predčasne eksplozije, ki pa k sreči ni imela težjih posledic. Lažje ranjen je bil le Stanetov šofer, ki je hotel slikati izstrelitev mine.

Pri nekem poskusu, pri katerem sta bila navzoča tudi tov. Stane in Novljan, nam je uspelo, da je mina poletela preko 300 m daleč. Nihče ne more popisati našega veselja. Do tedaj so mine partopa dosegle največ 50 m daljave, kar pa je bilo za uspešno borbo vse premalo.

Partop pa je imel še dve napaki, ki sta nam delali velike preglavice. Ti napaki sta bili: neokretnost orožja in negotove eksplozije min. Mine so bile opremljene s štirimi primitivnimi vžigalniki, ki smo jih izdelovali sami. Da smo odpravili te napake, je bilo potrebno izpopolniti orožje ter na mine montirati boljše vžigalnike.

Glavni sestavni deli partopa so bili: cev italijanskega minometa, nožice, merilna naprava in podložna plošča. Temu smo prilagodili povsem svojo mino. Na spodnjem koncu lesenega vodila, ki je bil tako dolg kot cev minometa, je bil montiran rep italijanske mine, ki je imel osnovno ter 6 dodatnih polnjenj. Na gornjem koncu vodila pa je bila pritrjena pločevinasta glava, v kateri je bilo 5 kg eksploziva "808". V to glavo smo montirali vžigalnike. Mino smo iz cevi izstrelili s posebno prožilno napravo, ki je bila vdodelana v cevi minometa.

Kasneje smo partop izpopolnili tako, da smo cev minometa prerezali in iz ene cevi izdelali dva partopa. Pojačali smo tudi eksplozijski prostor, izdelali ustrezne nožice in podložno ploščico, ki je bila poleg merilnih naprav originalni partizanski izdelek. Na ta način je bilo orožje lažje in okretnejše. Tudi mine so bile bolj praktične in lažje. Za izdelavo min smo porabili polovico manj lesa, ki pa je moral biti trd in suh. Kasneje smo zamenjali leseni del mine z železno cevjo z vodili, glavo mine pa opremili z vžigalniki lastne konstrukcije in izdelave, ki so bili zanesljivi in so eksplodirali tudi, če so padli na mehek teren.

Probojna moč mine je bila veliko večja kot pa probojna moč topovskih granat, ki smo jih takrat imeli. Partop nam je odlično nadomeščal težki top in uspešno rušil še tako močne sovražnikove utrdbe, saj je mina prebila kamenit zid, ki je bil debel 65 cm, in napravila v njem luknjo s premerom 120 cm.

Učinkovitost partopa je sovražnik marsikdaj občutil. Zlasti pa so si ga zapomnili belogardisti na Vinkovem vrhu pri Dvoru. V tej vasi so se belogardisti utrdili v cerkvi in več hišah. Za likvidacijo njihove postojanke je bil določen jurišni bataljon, ki mu je bil dodeljen en partop. Bataljon je napadal celo noč, toda zaman. Belogardisti so bili dobro utrjeni in naši jim niso mogli do živega. Zjutraj pa, ko se je pričelo daniti, je stopil v akcijo partop. Z dvema dobro merjenima minama je zadel zvonik, kjer je bil sovražni težki mitraljez, ki je obvladal ves teren okrog vasi. Učinek min je bil tako močan, da se gornji del zvonika z mitraljezecem vred zrušil. Ko je sovražnik to videl, se je spustil v paničen beg in Vinkov vrh je bil osvojen.

Zaradi učinkovitosti partopa so se organizirali posebni vodi in celo čete, ki so bile dodeljene našim brigadam. Za merilce in njihove pomočnike je bil organiziran poseben tečaj, na katerem so se učili uporabljati novo orožje. Spomladi 1945. leta je bilo v naših edinicah 12 partopov. Proizvodnja min pa je bila organizirana serijsko. Pločevinaste glave, vodila in repe so izdelovali v parti-zanski delavnici v Črnomlju, vžigalnike pa smo izdelovali v Starih žagah, kjer smo mine tudi montirali in pošiljali v enote.

Žal pa je izdelava min terjala tudi svoje žrtve. Nekoč je pri polnjenju min prišlo do nepričakovane eksplozije, pri kateri je bil en tovariš lažje ranjen, delavnica pa je bila močno razdejana. Do druge nesreče pa je prišlo spomladi 1945. Ko smo preizkušali nove vžigalnike je prišlo pri izstrelitvi mine do predčasne eksplozije. Sekretar naše osnovne organizacije, ki je mine prožil, je bil pri tem tako težko ranjen, da je ranam podlegel.

Toda kljub tem žrtvam in vsem zaprekam nismo izgubili poguma. V takratnih pogojih nam je uspelo izdelati učinkovito orožje, ki je bilo v brigadah zelo priljubljeno.

Jože Udovič

ALI POZNAMEO TKANINE ?

Tkanine bi moral poznati vsak civiliziran človek, saj jih vse življenje potrebuje. Pa jih res poznamo ? Ne !

Dejstvo je, da tekstilnega blaga niti mi, ki delamo v tekstilnih tovarnah, ne poznamo. Če pa ga, ga poznamo le površno.

Res je, da je na tržišču mnogo vrst tkanin z različnimi imeni in lastnostmi. Toda mnogo vrst blaga je stalnih in pri nas v uporabi zato bomo o teh tkaninah, katere bi morali mi dobro poznati, spregovorili nekaj besed.

Takoj je treba pripomniti, da so imena tkanin številna in raznolika. Čestokrat prihaja zaradi tega do pomot in zamenjav predvsem zaradi nepoznanja materiala, vezav in apreture.

Vsaka tkanina ima neko značilnost, katera ji da tudi ime. Mnoge tkanine imenujemo zgolj po vlaknini, iz katere so izdelane. Druge se spet imenujejo po vezavi, v kateri se prepleta osnova in votek. Ta imena so najbolj v rabi in so tudi najstarejša.

Do zamenjav in pomot prihaja posebno pri bombažnem blagu za perilo. Kvalitete so si tako podobne, da jih le strokovnjak pravilno loči. Prav tako je treba opozoriti na blago, ki ima eno ime, ko je še surovo, in drugo ime po oplemenitvi (po beljenju, barvanju, tiskanju itd.). Mnogokrat dobi tkanina kombinirano ime, ki veže surovino in vezavo (n.pr. volneni keper, laneni damast) ali pa apreturni postopek in vezavo (n.pr. keper flanele ali keper barhant).

Zato je treba pri sleherni tkanini, za katero bi radi vedeli trgovsko ime, ugotoviti:

1. s u r o v i n o - bombaž, lan, volna, svila, polvolna, polsvila, pollan, umetne vlaknine itd.;
2. v r s t e p r e j e - enojna, sukana, melirana, jaspé, vozličasta, bouclé, trdo ali mehko vita, potiskana itd.;
3. v e z a v o - platno, keper, atlas, rips, panama, krep, žakardsko, sukljano itd.;
4. b a r v o - svetlo, temno, stalno itd.;

5. v z o r č e n j e - progasto, karirano, pestro, drobno, veliko vzorčasto itd.;
6. k o s m a t e n j e - lahno, močno, kosmičasto, volnasto, dolgovlaknasto, česano, enostransko, obojestransko itd.;
7. t i s k a n j e - enostransko, obojestransko, drobno, veliko vzorčasto, le s potiskano osnovo, jedkano, valjčno, filmsko, brizgano itd.;
8. a p r e t u r o - beljeno, polbeljeno, kalandrirano, valjano, gofrirano, dekatirano, impregnirano, avivirano, obteženo, polnjeno itd.

Nekatera imena tkanin pa nimajo nobene zveze z lastnostjo blaga, ampak se nanašajo na imena mest, pokrajin, na imena prvih proizvajalcev itd.

V glavnem pa izvor poimenovanja tkanin le lahko sistematiziramo po sledečih vidikih:

- a. p o s u r o v i n i (vlaknini): bombaž, lan, česanka, mikanka, volna, alpaka, cheviot, borette, surova svila, umetna svila, mako, luisiana, žima, angora, nylon, perlon, azbest, terilen, helanca, diolen itd.;
- b. p o v r s t i p r e j e : mouliné, jaspé, bouclé, itd.;
- c. p o v e z a v i : platno, taft, sukno, panama, rips, krep, atlas, štruks, vafel, satin, kanava, soleil, sukljanka, doublé, lasaste tkanine.;
- d. p o s u r o v i n i i n v e z a v i : svileni atlas, volneni keper, laneno platno itd.;
- e. p o s u r o v i n i i n i z d e l a v i : laneni damast, svileni batist, volneni karo, kokosove preproge, mohair pliš itd.;
- f. p o k r a j u p r v e i z d e l a v e (po provenienci): astrahan pliš, avignon svila, axminsterška preproga, bruseljska preproga, damast (po mestu Damask), kaliko, oxford (po mestu Oxford), kidderminsterška preproga, mousselin (po mestu Mosul v Iraku), madras gardine (po mestu Madras v Indiji), madapolam (po mestu Madapolam v Indiji), nonking (mesto Nonking na Kitajskem), menčestraki kord (mesto Manchester v Angliji), šantung po mestu Šantung na Kitajskem), tournai preproge (Tournai, Belgija), šangaj svila (po mestu Šanghaj na Kitajskem) itd.;

- g. p o p o k r a j i n a h i n d r ž a v a h: škotski karo, irsko platno, češko sukno, tirolski loden, japonska svila, belokranjsko platno, srbska čoja, švicarski batist, linški gradel itd.;
- h. p o u p o r a b i i n v e z a v i: pohištveni krep, posteljni saten za prešite odeje, atlas za podlogo, keper za podlogo itd.;
- i. p o u p o r a b i i n o z n a č b i b l a g a: posteljni damst, platno za jadra (jadrovina), platno za šotore (šotorovina), platno za perilo, posteljno platno, gradel za žimnice itd.;
- j. p o i z d e l o v a l c i h i n t v r d k a h: bemberg svila, žakardsko blago (po izumitelju posebne-ga tkalskega stroja Josef Maria Jacquard), gobelin, mako (po glavnem pospeševalcu bombažnih nasadov v Egiptu, begu Maku) itd.;
- k. p o n a č i n u i z d e l a v e: chiné, potiskana osnova, broširno blago, žakardsko blago, blago tkano na šibe (specialnoat iz Bele krajine), domače platno, ročno tkano blago itd.;
- l. p o ž i v a l s k e m k r z n u: različne plišaste imitacije, kakor bobrovina, jagnječevina, činčila, cibelin, hermelin, perzijanec, krimer, karapul itd.;
- m. p o n a č i n u a p r e t u r e: opal, ratine, velur, imprime itd.;
- n. p o o s e b a h: pepita (po španski plesalki Pepiti d'Oliva), polmerston sukno (po lordu Polmerstonu), pejačevič (po slavonskem generalu Pejačeviču) itd.;
- o. p o r a z n i h p o j a v i h i n p r e d m e - t i h: cefir (po vetru zefir), vafel (po vafeljnih, t. j. skladančastih oblatih), tetra (četverno blago), touring (za turistovske srajce), adria (valovito kot morje), frotir (hrapavo blago za frotiranje), ájour (ažurirano lukničasto blago), mille fleurs (tisoč cvetk, drobno vzorčasto blago), moiré (blago z vzorcem lesn-h letnic) itd.

Konkurenca med proizvajalci je bila često vzrok poslabšanju kvalitete. V želji, da bi izdelali podoben artikel, kakor ga je izdelovalo konkurenčno podjetje, vendar ceneje, so opazno zmanjšali težo, izdelali blago malo redkejše ali ožje, izpustili eno ali drugo operacijo pri oplemenitenu itd. To je bil eden od vzrokov, da so imena posameznih tkanin izgubila svoj prvoten smisel, večkrat pa so se na ta način tkanine popolnoma spremenile. Drugi vzrok spremembe pojma pri imenovanju tkanin je nepoznavanje

imen. Z vse večjo uporabo sintetičnih vlaken je omogočeno, da se pod prvotnim imenom tkanine danes razume popolnoma druga kvaliteta in vrsta tkanine. Nejasnost se pojavi že pri samem vlaknu, pozneje se nadaljuje pri preji, sestavi tkanine, pri tem mislimo na gostoto po osnovi in votku ter na številko preje, ter pri oplemenitenu tkanine.

Zaradi teh odstopanj v kvaliteti je v jugoslovanskem merilu z zakonom točno določeno, kakšne lastnosti oziroma kvalitete mora imeti posamezno blago. Te določbe zajema jugoslovanski standard, v katerem so z določeno toleranco predvidene vse karakteristike blaga. V teh standardih so zapadene sledeče poedinosti: ime tkanine, karakter, vrsta, uporabnost, material, širina, teža, sestav (gostota in številka za osnovo in votek), vezava ter apertura. Za potrošnika pa je označeno psebej na obesnem listku, da je tkanina izdelana po jugoslovanskem standardu, da tkanina vsebuje v % toliko te ali one surovine, da se tkanina pri pranju toliko in toliko procentov skrči po osnovi, toliko pa po votku, navodila za pranje, likanje in čiščenje ter vse ostalo, kar je važno za vzdrževanje tkanine ali oblačila.

Na zahtevo kupca je trgovec dolžan kupcu dati vsa pojasnila o blagu, katerega ima namen kupiti.

Če podatki, ki so označeni na obesnih listkih, odstopajo od stvarnih oziroma če prekoračijo tolerančno mero na škodo potrošnika, je podjetje, za katero se ugotovi, da je z netočnimi podatki prevaralo kupca in ga s tem oškodovalo, kaznovano.

Nekoč je trgovec, če je želel blago prodati, hvalil in ponujal blago, trdil, da je iz čiste volne, čeravno ni bilo. Kupec je bil prepuščen zgovornosti trgovca, mu bodisi verjel ali pa ne, vendar nikoli ni vedel, ali je kupil volno ali ne. Danes je kupec zaščiten z zakonom o standardih v tekstilni industriji. Ta zakon določa, da mora vsak trgovec na zahtevo kupca pokazati vse podatke, s katerimi je dolžna tovarna opremiti prodano blago.

Danilo Kovačič

REKONSTRUKCIJA KOTLOVNICE

Para je nujno potrebna vsaki tovarni, ker nam služi kot prenosni medium toplotne energije večjih temperatur. Za manjše temperature nam zadošča že voda. Težko si je zamisliti, kako bi ogrevali prostore, vodo za umivanje, barvalne aparate itd., če ne bi poznali pare. Vse to bi lahko ogrevali z električno energijo, ki pa je glede na način pridobivanja mnogo pr draga. Za prenos toplote z enega mesta na drugo bi lahko uporabili tudi kakšno drugo sredstvo, vendar je pri tako velikih postrojenjih kot tovarna do danes uporabna le voda ali para za večje temperature. Voda ali para nam preneseta toploto od nekega centralnega izvora (kotlovnice) do potrošnikov.

Topla voda ali para potuje po ceveh z odgovarjajočimi premeri. Če imamo na določenem mestu večjo porabo tople vode, moramo imeti tudi debelejšo cev kot pri manjšem porabniku. Tako nam je jasno, zakaj je po tovarni razpredena cela mreža cevi.

Na prvi pogled in pri laičnem opazovanju kotlovnice se nam zdi vse precej komplicirano. Sprašujemo se zakaj vse polno cevi, inštrumentov in se bojimo, da bo vsak čas nekaj počilo.

Zaradi razumljivosti vzemimo primer, ki ga vsi dobro poznamo. Vsakdo, ki je že kuhal, dobro ve, da je moral lonec z vodo postaviti na štedilnik, če je hotel, da mu je voda zavrela. Če je bil lonec dalj časa na vročini, je voda začela kipeti in nazadnje izparevati.

Podoben proces se vrši tudi v kotlovnici. Razlika je le ta, da tu ne govorimo o loncu ampak o kotlu, ki pa ima različne zmogljivosti pri ustvarjanju vodne pare. Parni kotel je torej priprava, ki s pomočjo toplote pretvarja vodo v paro.

Parni kotli so lahko različnih velikosti, oblik in tudi različni glede na gorivo, s katerim kotel kurimo. Klasične izvedbe in masovno najbolj uporabljeni so kotli na premog. V novejšem času pa kotle na premog pri manjših postrojenjih izpodrivajo kotli, ki so kurjeni na mazut.

V naši tovarni je v pogonu kotel, ki ga kurimo s premogom z ročnim nalaganjem in ki je bil izdelan leta 1899. Leta 1936 ga je inšpekcija parnih kotlov že izločila iz obratovanja, češ da je dotrajen. V letih po

osvoboditvi pa je bil zaradi pomanjkanja tovrstnih naprav ponovno vpeljan v obratovanje. V našo tovarno je bil postavljen leta 1948.

Edino zaradi štrbne nege kotel še danes obratuje. Vendar je stanje tako, da lahko vsak čas pride do kake večje okvare, ki nam ustavi obratovanje v vseh oddelkih, ki so vezani na paro, to je apretura, pralnica in barvalna. Če pa pride do okvare v zimskem času, pa lahko zaradi nemožnosti ogrevanja stoji cela tovarna.

Dotrajanost in nezadostna kapaciteta kotla sta privedli do odločitve, da se nabavi nov kotel in pristopi k rekonstrukciji kotlarne.

Po analizah je bilo ugotovljeno, da potrebujemo parni kotel v bližnji perspektivi s kapaciteto 8 ton na uro. Izbiro kotlov pa je narekovala praksa. Preko zime namreč porabimo več pare, ker jo rabimo za tehnološki proces in za gretje. Poleti pa uporabljamo paro le pri proizvodnem procesu.

Odločili smo se za izbiro dveh kotlov, in to 3 t/h in 5 t/h. Prvi bi služil za potrebe poleti, drugi pa pozimi. V primerih večjih potreb bi lahko obratovala skupaj. Za dva kotla je govorilo tudi dejstvo, da ni v vprašanju obratovanje tovarne, kadar je en kotel v tovarni pokvarjen, kakor tudi dejstvo, da ni ekonomično uporabljati kotel, ki daje lahko 8 t/h, uporabljali pa bi ga samo za 3 t/h.

Primerjava stroškov za rekonstrukcijo, pogon, način, kako izvesti rekonstrukcijo in ostali vplivi so narekovali, da sta bila naročena pri Đuro Đakoviću dva kotla, Steamblock s 3 t/h in 5 t/h, kurjena na mazut. Pri Đuro Đakoviću smo jih naročili zato, ker so mnogo cenejši kot pri TPK Zagreb. Za mazut je govorilo več činiteljev. Znano je, da nimamo industrijskega tira za dovoz premoga. Poleg tega ima mazut večjo kalorično vrednost. Odpade tudi prevoz premoga z avtomobilom iz postaje in s tem del transportne skupine. Mazut bomo prepeljali v termično izoliranih avtocisternah in pretočili v rezervarje. Volumen rezervarjev je 200 m³. To zadostuje pri porabi, kot jo imamo danes, za približno 2 in pol meseca rezerve, medtem ko jo imamo sedaj le za približno 20 dni. Cena 1 kg pare je danes pri kurjenju s premogom 1,59 din, pri kurjenju z mazutom pa 1,36 din. Tu so všteti samo stroški kuriva in prevoza. Torej pri kg je kurjenje na mazut za 0,23 din cenejše, kar znese v teku leta 3.000.000 din.

Primerjava stroškov rekonstrukcije pa še bolj govori v prid mazutu. V primeru okvare kotla lahko le-tega

enostavno odklopimo kot vsak drug stroj in zamenjamo z novim.

Kdaj bo celotna rekonstrukcija končana, je težko reči, po pogodbi bi morala biti vsa oprema tu že v novembru 1963. Trenutno pa so izgledi taki, da bo vse končano šele v mesecu maju.

Avgust Fajfar,
dipl.ing.strojništva

VNETJE ŽELODCA

Povsem drugačna pa je situacija pri kroničnem gastritisu, ki se zelo pogosto javlja v naši ambulantni praksi. Moram reči, da mnogi pacienti pretiravajo s svojimi težavami. Mnogi pacienti prav izsiljujejo bolniški stalež od zdravnika v ambulanti, čeravno za zdravljenje kroničnega gastritisa ni potrebno ležanje in bolniški dopust.

Kronični gastritis je bolezen, ki se pojavlja in polagoma razvija samostojno ali pa kot spremljevalec rane na želodcu ali še pogosteje na dvanajsterniku. Bolezen je dolgotrajna in le redkokdaj popolnoma izgine. Težave se sčasoma popolnoma umirijo, a se od časa do časa zopet pojavljajo, najpogosteje zaradi napak v dieti. Vzroki so različni in običajno delujejo kronično, t.j. daljšo dobo.

Zunanji vzroki so: slabo pripravljena hrana, ne-higiensko serviranje, prevroča, prehladna ali slabo prežvečena hrana (pomen zdravega zobovja), nenehno uživanje dražljivih snovi (paprika, poper, gorčica itd.), neredna prehrana (pogost pojav pri naših delavcih, ki imajo šele zvečer topel obrok hrane). Največkrat je vzrok tudi alkohol in nikotin (cigarete). Ko je želodec že bolan, povzročajo težave že manjše količine dražeče snovi, ki pri zdravem človeku sploh ne povzročajo težav.

Notranji vzroki pa so: nepopravljeni zobje (slabo žvečenje), kroničneinfekcije v ustni votlini (pokvarjeni zobje, kronično vnetje sluznice itd.) ali v katerem drugem žarišču v organizmu. Prej je bil pogost vzrok kronična infekcija pri tuberkulozi in luesu (sifilisu), redalje pri bolnikih (v glavnem starejših), ki imajo slabo srce.

Zaradi zastoja v krvnem obtoku, pride večkrat do takozvanega kroničnega zastojnega gastritisa. Vzrokov je torej veliko, zato želim še enkrat poudariti, da imajo glavno vlogo pri naših ambulantnih pacientih zunanji vzroki (neredna in nefiziološka prebava, alkohol, nikotin).

Glavne težave, ki jih pacienti navadno občutijo so sledeče: nedoločen boleč pritisk v žlički, napetost trebuha, razne težave, zgaga, povračanje (za alkoholni gastritis je posebno karakteristično jutranje povračanje na tešče), slab apetit, suha usta, žeja, zadah iz ust, neredno odvajanje. Zaradi dolgotrajnega vnetja pride do sprememb na sluznici v smislu atrofije (tanjšanja) ali hipertrofije (prekomerne zdebeltitve). Navadno pride tudi do sprememb v izločanju, tako da lahko nastane zmanjšana ali povečana količina kisline. Če vzamemo v obzir vse naloge, ki jih ima kislina, nam bo jasno, da zmanjšana količina kisline ne vpliva dobro na prebavo, ker prihaja neprebavljena hrana v črevesje, kar izziva nadaljnje kronične spremembe na sluznici črevesja. To pa spet privede do slabega vpijanja hranljivih substanc in zaradi tega pride do hiranja organizma in do drisk, zaradi česar še bolj propada organizem. Poleg tega pride zaradi pomanjkanja kisline do lažjega prodiranja bakterij iz želodca in nižjih slojev prebavnega sistema. Propadanje organizma privede tudi do propadanja mišične stene želodca, s čimer je oškodovana tudi motorna faza želodčne funkcije.

Zastajanje hrane v povečanem in atoničnem želodcu s svoje strani zopet povečuje stanje kroničnega vnetja. Spremembe na sluznici so lahko tudi osnova za nastanek rane zaradi pomanjkanja zaščitne sluzi.

Kako zdravimo kronični gastritis ?

Če vzamemo v obzir vzročne faktorje, lahko zaključimo, da bo glavna stvar pri zdravljenju dieta in izogibanje kroničnih dražljajev. Pri tem je zdravljenje bolj odvisno od volje in discipline pacienta kakor pa od zdravnika. Zdravnik da lahko samo nasvet ali kakšno zdravi-
lo, kar je odvisno od stanje sekrecije, kar se lahko ugotovi z laboratorijskimi, rentgenskimi in kliničnimi pregledi.

Kakor sem omenil, bolniški stalež in ležanje ni pomembno, če pacient še nadaljuje z nepravilnim režimom prehrane in uživanjem alkohola ter nikotina.

Omenil bom nekaj mer zdravljenja: zdraviti je potrebno ustno votlino in zobovje, odstraniti dražljaje

(alkohol, nikotin, črna kava, ostre začimbe), hrano je treba dobro prežvečiti, jesti večkrat dnevno manjše količine hrane, da ne obremenjujemo oslABLJENE želodčne stene, ne jesti prevročo, prehladno in preveč mastno hrano, niti pečeno ali prekajeno meso.

Priporoča se: sadje, zelenjava, testenine, kuhano meso, mlečna hrana.

Pogosto se priporoča klimatsko zdravljenje. Moram poudariti, da v klimatskem zdravljenju ni ničesar zdravilnega. Dobro delovanje klimatskega zdravljenja sestoji samo v tem, da so tam pacienti podvrženi strogemu dietetskemu režimu. Pacienti so primorani, da se držijo predpisov, katerih pa bi se normalno morali držati tudi doma.

Ob zaključku članka bi želel opozoriti paciente s kroničnim gastritisom, da naj bodo bolj disciplinirani pri dieti in pri svojih življenjskih navadah in da naj zaradi svojih napak ne izkoriščajo vsak čas bolniških dopustov ter rentgenskih in drugih preiskav.

Dr. Josip Pavlovič

POTOVANJE V SOFIJO IN CARIGRAD

Okrog osme ure zjutraj (po našem času ob šesti uri zjutraj) so nam v sobe servirali zajtrk. Kruh je bil bel in okusen, čaj dober, zraven še surovo maslo, džem in slan ovčji sirček. Pred hotelom nag je že čakal avtobus in naš vodič nam je predstavil turškega vodiča. Gospod je bil že starejši, zelo inteligenten, z nami je govoril v nemščini. Najprej nas je popeljal v Süleymaniye mošejo, ki je bila zgrajena leta 1557 prav tako pod vodstvom znane arhitekta Sinana. Ta mošeja je znana po svoji akustičnosti in po lepih minaretih (stolpih). Nato smo se odpeljali v Kaariye mošejo. V tej mošeji so najlepši mozaiki in freske. Po ogledu Teodozijevega obzidja smo odšli v Eyüp mošejo, ki je prav posebno znana po pozlačeni kupoli in velikem številu golobov. V spominu mi je ostala ogromna cisterna vode globoko pod zemljo. Turški vodič nam je obrazložil, da so cisterne, ki jih je okoli 40 različnih velikosti, zgradili še Bizantinci, da je bilo v slučaju vojaške-

ga napada mesto preskrbljeno z vodo. V popoldanskem času smo si ogledali Ayasofya mošejo, ki je ena izmed najlepših; primerjajo jo s cerkvijo svetega Petra v Rimu. Ima čudovito 52 metrov visoko kupolo, sama mošeja je dolga 77 m in široka 72 metrov. Sarayi muzej, nekdanja stara sultanova palača, sestoji iz velikih in majhnih poslopij s čisto različnimi stebri. Palača je bila 1924 proglašena za muzej. V tem muzeju smo videli porcelana, sultanova oblačila, razne zlate predmete in druge dragocene kovine in dragulje. Po obsegu je muzej Serayi mnogo večji od Londonske zakladnice. Okrog 18. ure smo prišli v mošejo Sultan Ahmed. Tujci jo imenujejo plava mošeja, ker je notranjost vse v plavem. Sezidana je bila leta 1616 pod vodstvom arhitekta Mehmed Aye. Zunanost mošeje se predvsem odlikuje s svojimi tankimi dolgimi minareti. Notranjost te mošeje pa mi je ostala še prav posebno v spominu zaradi nekega doživljanja. Ker sem zunaj slikala, sem v njo stopila malo pozneje kot moji sopotniki. Pred vsako mošejo smo si morali sezuti čevlje in vstopiti bosi. V mošeji je bila ravno molitev. Kakih 50 moških je čisto spredaj klečalo in molilo. Na prižnici so bili trije duhovniki, ki so kleče peli. Z željo, da bi vse čim bolj videla, sem se spodobno vsedla na preprogo nekaj metrov pred našo grupo. Z zanimanjem sem gledala spredaj moške, ki so se kleče sklanjali naprej in poljubljali tla, od časa do časa pa so se obračali tudi nazaj. Tudi duhovniki so se pri molitvi obračali na vse strani, seveda tudi proti nam. Prepričana sem bila, da vse to spada k molitvi. Toda kmalu je eden izmed duhovnikov odšel s prižnice in šel proti meni. Zaslutila sem, da je nekaj zelo narobe. In res, noge sem morala spodviti in se vsesti turško. Nato je duhovnik vodiču obrazložil, da se zaradi tega moški spredaj niso mogli poglobiti v molitev.

Z ogledom mošej smo s tem v glavnem končali. Ogledali smo si le najbolj značilne. Sicer pa je nemogoče ogledati si vse mošeje, saj piše v prospektu, da ima Carigrad kar 500 različnih mošej. Proti večeru smo se z avtobusom peljali preko novega dela mesta, kjer smo si ogledali zelo moderen in razkošen ameriški hotel Istanbul. Utrujeni in polni vtisov smo se vrnili v naš hotel Marmara. Večerjo smo imeli naročeno v sosednji restavraciji. Mize so bile lepo pripravljene, obložene z dobrim kruhom in steklenico piva za vsako osebo. Ker smo bili brez kosila, smo imeli vsi kar dober apetit. Za predjed smo dobili rezino ovčjega mesa, nato je sledila ovčja juha. Po juhi smo dobili kuhane makarone s parmezanom, mešano solato in dve breskvi. Po krajšem sprehodu po večerji smo vsi kmalu odšli spat. Že prvi dan v Carigradu sem opazila, da je promet neprimerno večji kot v Sofiji. Carigrad ima registriranih preko 1500 privatnih taksijev. Ceste so asfaltirane in široke, nimajo pa nikjer označenih prehodov za pešce. Pri tem velikem prometu ima pešec vsepovsod prednost. Priznati moram, da vozijo avtomobili zelo počasi.

in obzirno. Trgovine so bogato založene z lepimi predmeti, posebno vseč so mi bili čevlji. Tudi turških copatk je bilo povsod dovolj, posebno pa še lepega sadja, ki je bil za naše pojme zelo poceni. 1,60 kg grozdja smo dobili za isti denar, kot če bi kupila razglednico z znamko. V celem Carigradu, predvsem pa v starem delu mesta, imajo zelo veliko mačk. Po več skupaj sem jih videla, kamor koli sem stopila, tako na ulici kot v lokalih.

Naslednje jutro smo se peljali preko Bosporske ožine s trajektom v azijski del Carigrada. To se nam je zdelo zelo imenitno. Vsi smo hiteli kupovati razglednice, da bi pisali svojim dragim iz Azije. Po ogledu azijskega dela mesta smo se odpeljali z avtobusom na plažo Marmornega morja. Med to vožnjo nam je turški voznik pripovedoval, da tukaj v zimskem času včasih malo sneži, vendar sneg nikoli ne obleži. Pripovedoval nam je tudi, da si vsi želijo biti pokopani v azijskem delu mesta, ker so tako bližje Meki. Meka je namreč za njih to, kar je za katolike Vatikan. Mrliča nosijo tudi po 10 km daleč ali celo več. Seveda ga ne nosijo vedno iste osebe, temveč mimoidoči ljudje. V znak spoštovanja ga nesejo nekaj metrov in se tako penjavajo. Med drugim nam je turški voznik tudi povedal, da je v Turčiji še veliko nepismenih ljudi. Vendar so v zadnjih letih temu problemu posvetili večjo pozornost. V srednjih šolah se dijak uči tri tuje jezike, angleščina je obvezen jezik, ostala dva sta po izbiri. Najnižja delavčeva plača je okoli 400 turških lir mesečno, česar z našim denarjem ne moremo primerjati, ker je blago v primerjavi z našim blagom drugače ovrednoteno. Predvsem moram poudariti, da se da tu pri nakupu kar precej znižati ceno z barantanjem. Za tujce imajo seveda nastavljene višje cene. Po tem kratkem kramljanju z voznikom smo se pripeljali po lepi asfaltirani cesti med samimi lepimi vilami na plažo Marmornega morja. Marmorno morje je toplo in precej mirno, tako da je prav prijetno za kopanje. Po kopanju smo se odpeljali na 325 metrov visok hrib Čamliđa, od koder je lep razgled na Bosporsko ožino. Pozno popoldne smo se vrnili v naš hotel in smo nato imeli prosto. Hitro smo odhiteli na najbližji "bazar" (slovensko tržišče), kjer je več ulic pod isto streho s samimi trgovinami. Prodajalne so tukaj sortirane po vrstah blaga. Tu sta dve ulici samih zlatarn, nato nekaj ulic prodajalen čevljev in tako naprej. Ljudi se tu kar gnete. Prodajalci niso sam ljubeznivi, temveč kar vsiljivi. Vsakemu sem morala povedati, da nimam denarja, toda on je vseeno vstrajno ponujal. Vsak od nas je dobil po 50 turških lir. S tem smo si lahko kupili kosilo, sadje ali razglednice. Ena razglednica brez znamke stane 1 turško liro.

Tretji dan bivanja v Carigradu smo si ogledali palačo Dolmabahce, sultanovo palačo. To je najbolj veli-

častna stavba v Carigradu, ki je bila sezidana leta 1853. Palača je postavljena tik ob Bosporu in ima visoko lepo sklesano kamnito ograjo s čudovitim dvoriščem. Stopnišče palače je iz belega marmorja. Od materialov prevladuje alabaster, marmor, porfir in kristal, to se pravi, vse, kar je najdražje. V vsaki dvorani je drugačen parket, vse stene so umetniško poslikane, tu je vse polno dragocenih preprog, senčnikov, dragocenih vaz in slik. V tej palači je leta 1938 umrl znani Mustafa Kemal - Atatürk. Pozneje smo drug drugemu priznali, da je to najlepša in najrazkošnejša palača, kar smo kdaj videli v življenju.

Nato smo se z avtobusom odpeljali po evropski strani Carigrada na obalo Črnega morja v Kilyos. Turški vođač nas je opozarjal, da je Črno morje zelo nevarno, ker ima tudi notranje valove. Pogled na morje je bil čudovit. Hitro smo se preoblekli v kopalke. Vođač nas je še vedno opozarjal na valove, a nam se je zdelo to odveč, saj ima Jadransko morje včasih še višje valove. Hitro sem stekla k morju, toda kmalu sem začutila, da se nekam pogrezam, nato pa zopet dvigam. Moja teža ni prav nič predstavljala v tem morju. Val je kakih 10 cm mivke izpodnesel izpod mojih nog. Najbolj korajžni so samo malo zaplaval, drugi pa smo se le sončili in strmeli v čudovito lepoto valovitega morja. Imeli smo tudi priliko videti, kako so poklicni reševalci rešili plavalca s pomočjo vrvi. Popoldne smo se vračali in spotoma večkrat ustavili ter občudovali Bosporsko ožino. Ogljedali smo si tudi manjše mestece Sariyer. Tu sem videla zelo veliko ribarnico, ki je bila založena z mnogimi ribami. Cesta je speljana ob Bosporu, na drugi strani pa so lepe vile z lepo urejenimi vrtilki. Na najožji bosporski ožini smo se zopet ustavili in fotografirali mogočne trdnjave, ki so postavljene na evropski in azijski strani.

Po večerji smo bili spet prosti. Moški so se odpravili v star tipičen turški bar. Tudi jaz sem si želela videti kako turško posebnost. Zvedela sem, da imajo v spodnjih prostorih našega hotela obrezovanje. Videla sem, da je veliko ljudi ter da igra godba. Kmalu se nas je zbralo pet radovednežev iz naše grupe, ki smo se odločili, da vstopimo. S seboj smo vzeli turškega študenta, ki smo ga spoznali pred našim hotelom in je govoril srbohrvatski (naučil se je v šoli). Prostor je bil velik in okrašen v takem smislu kot pri nas ob novoletnih zabavah. Samo nekaj miz je bilo nezasedenih. V dvorani je bilo več družin z vsemi svojimi otroci. Mi smo sedli k mizi blizu godbe. Sredi dvorane ob steni je bil kavč, ki je bil pregrnjen z belimi rjuhami in všitimi čipkami, nad njim pa so viseli balončki. Na kavču sta ležala dva blede dečka v starosti od 4 do 6 let.

Komaj sem si vse to dobro ogledala, sta že pristopila k naši mizi dva natakarja. Prvi je nosil na pladnu različne žgane pijače, drugi pa je prinesel razno drobno pecivo. Sedaj nam je postalo res nerodno. Posebno še, ko nam je študent obrazložil, da je to čisto privatno slavje ene same družine, ki je povabila svoje sorodnike in znance. Mati in oče sta se ukvarjala z bolnima dečkoma in pazila, da so bili gostje dobro postreženi in so se dobro počutili. Skoraj onemeli smo, ko smo videli, da prihaja gospodinja k naši mizi. Našega študenta smo zaprosili, da ji je povedal, da smo tujci in da smo si samo želeli ogledati ta obred, ker je to za nas nekaj posebnega. Nato je vsakemu podala roko in odgovorila, da smo njeni prvi gostje. Obred obrezovanja smo zamudili. Študent nam je rekel, da je to hitro opravljeno, nato pa sledi slavje, ki je odvisno od premožnosti staršev. Na slavlju, ki smo mu prisostvovali kako uro, smo videli nekaj artističnih točk in manjši lutkovni spored.

Zadnji dan bivanja v Carigradu smo se odpeljali z avtobusom preko galata mostu čez Zlati rog do pristanišča, nato pa z ladjo po Marmornem morju na Prinčeve otoke. Naša grupa je izstopila na največjem otoku Büyükkada. Plaža je oddaljena od pristanišča kakih 30 minut, zato čaka v pristanišču veliko kočijažev. Skoraj vsaka kočija je druge barve, ena je lepša od druge, konjički pa so bolj majhni in črni. Vožnja v eno smer stane 1,5 turške lire za osebo. Skoraj vsi smo se odločili za vožnjo. Med prijetno vožnjo smo občudovali lepe vile z lepo urejenimi vrtovi. Naš turški vodič je zelo rad večkrat pripomnil: "Vse to je last privatnikov." Mi pa smo šli pri tem mislili svoje, kajti videli smo lahko veliko razkošje, bilo je pa tudi mnogo primerov, ko je star onemogel človek sedel ob cesti na tleh in stezal roko za miloščino. Plaža je bila lepa in kopanje zelo prijetno. Kopalci so bili z vseh delov sveta. Mi smo se malo sončili, malo plavali in se v mislih že pripravljali na povratek.

Zvečer ob 20. uri smo odpotovali brez večerje in seveda tudi brez kosila. Vsak je jedel kar je pač imel s seboj. Meni ni bilo treba jesti drugega kot grozdje, ker mi je zadnje noč v hotelu mačka pojedla suho salamo. Niti hotelske sobe niso brez požrešnih mačk. Vozili smo se celo noč. Na carini nismo imeli težav. Zjutraj okrog 8. ure smo prišli v Sofijo. V Sofiji smo ostali do popoldne. V modernem hotelu Balkan smo se v sanitarnih prostorih umili in malo uredili. Na naše veliko začudenje smo opazili, da je štirinadstropna veleblagovnica Zum odprta, čeprav je nedelja. V trgovini me je predvsem zanimalo tekstilno blago. Iskala sem oddelek za tkanine iz česane preje pa ga sploh nisem našla. Ženske volnene

tkanine so predvsem enobarvne, pletenine pa bolj grobe in medlih tonov. Veliko več izbire je pri knjigah in gramofonskih ploščah, ki so tudi mnogo cenejše. Nekateri moji sopotniki so si v izložbah z zanimanjem ogledovali note, saj so bile razstavljene cele opere in koncerti vseh svetovnih klasikov.

Popoldne smo odpotovali proti jugoslovanski meji. Bolgarski cariniki so nam zopet samo potrdili potne liste. Na jugoslovanski meji pa nam je carinik odprl samo en kovček. Pot smo zopet nadaljevali preko Pirota v Niš. V Nišu smo imeli naročeno večerjo in prenočišče v hotelu Park. Bili smo lačni in tako utrujeni, da smo komaj jedli.

Zadnji dan našega izleta nam je vožnja hitro minila, saj smo bili zvečer že v Zagrebu. Veselili smo se, da bomo prišli kmalu domov, kajti povsod je lepo, a doma je najlepše. Ta pregovor posebno velja, če je človek zelo utrujen.

Pri slovesu smo si drug drugemu priznali, da nam ni žal tega potovanja, ker smo več videli, kot smo pričakovali.

Slava Jakše

NAŠA KRONIKA

Poročili so se:

Kristina Gornik - poročena Kramarič, Fani Hočevar - poročena Lesjak, Štefka Kump in Martin Gorenc, Jožefa Jane - poročena Nadelj in Vida Ribič - poročena Miklič.

Novoporočencem želimo veliko sreče in zadovoljstva ter najlepše čestitke !

Rodile so:

Martina Geršič - deklico, Francka Kobe - deklico, Marija Kastelic - dečka, Amalija Nadu - dečka in Amalija Pust - dečka.

Mladim mamicam in novorojenčkom želimo veliko zdravja in najlepše čestitke !

V podjetje so prišli:

Rihard Resnik in Angela Galič.

Novima članoma našega delovnega kolektiva želimo mnogo delovnih uspehov in osebnega zadovoljstva!

Podjetje so zapustili:

Marija Bajuk, Anica Plut, Fani Čelič, Sandra Valenta in Anica Bedek.

Dne 2.3.1964 je stanje zaposlenih 879. Od tega je 624 žensk in 255 moških.

OBISK MLADINSKE DELEGACIJE IZ TRSTA

V začetku meseca februarja nas je obiskala delegacija komunistične mladine Italije iz Trsta. Naša mladinska organizacija je sprejela italijanske mladince in mladinke nad vse prisrčno. Po ogledu tovarne smo goste iz Italije pogostili, predsednica mladinskega aktiva našega podjetja tov. Anica Pavlin pa je izročila gostom spominska darila.

Gostje so se zelo zanimali za delavsko samoupravljanje, posebno še za ekonomske enote, za osebne dohodke in standard. Zanimali so se tudi za možnosti izobraževanja na delovnem mestu in nadaljnjega študija v večernih šolah.

Na koncu se nam je predsednik komunistične mladine Italije iz Trsta zahvalil za prisrčen sprejem, ogled tovarne in gostoljubnost. Povabil nas je naj jih tudi mi obiščemo, kadar pridemo v Trst.